

การออกแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก Design of Mobile Lakorn Theng Tuk Theatre

พนม จงกล¹ ศาสตรพันธุ์ บุญน้อย^{2*} และ กรกนก สนิทการ³
Phanom Chongkon,¹ Sattrapan Boonnol^{2*} and Kornkanok Sanitgan³

Article History

Receive: February 9, 2024

Revised: March 20, 2024

Accepted: March 22, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊กและเพื่อประเมินความพึงพอใจของคณะละครชาตรีเท่งตุ๊กที่มีต่อรูปแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก โดยศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ และประเมินแบบสอบถามจากกลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและผู้ใช้งานของคณะละครชาตรีเท่งตุ๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี วิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงพรรณนาและการประเมินรูปแบบมหรสพเคลื่อนที่ด้วยค่าสถิติผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบของโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก เป็นการติดตั้งและตกแต่งไว้ภายในตู้คอนเทนเนอร์ โครงสร้างโรงมหรสพใช้วัสดุคอมโพสิต มีการแบ่งพื้นที่การใช้สอยออกได้ 5 ส่วน ประกอบด้วย เวทีนักแสดง เวทีนักดนตรี ฉากห้องแต่งตัว และที่นั่งผู้ชม การติดตั้งด้วยตู้คอนเทนเนอร์ ฉากละครใช้จอแอลอีดีที่สามารถเปลี่ยนฉากได้ ภายนอกตกแต่งด้วยลวดลายของเครื่องแต่งกายละครชาตรีเท่งตุ๊ก ครุภัณฑ์ใช้อะคริลิคแทนกระจกบริเวณห้องแต่งตัว เพื่อสะดวกในการขนส่ง ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบคะแนนภาพรวมพบว่า มีความพึงพอใจมากที่สุดค่าเฉลี่ยรวม 4.45 (S.D. = 0.62) 2) การประเมินความพึงพอใจของคณะละครชาตรีเท่งตุ๊ก ภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ค่าเฉลี่ยรวม 4.41 (S.D. = 0.56) โดยโรงมหรสพเคลื่อนที่ มีการออกแบบให้มีความสะดวกในการติดตั้งสามารถดัดแปลงเป็นการจัดแสดงในรูปแบบอื่นๆ ได้

คำสำคัญ : การออกแบบ ; โรงมหรสพเคลื่อนที่ ; เวที ; การแสดงพื้นบ้าน ; ละครชาตรีเท่งตุ๊ก

¹⁻³ อาจารย์ สาขาการออกแบบ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี Lecturer, Department of Design, Faculty of Industrial Technology, Rambhai Barni Rajabhat University

* Corresponding Author E-mail: sattrapan.b@rbru.ac.th

ABSTRACT

This research aims to design a mobile theatre for the Lakorn Chatri Teng Tuk and assess the satisfaction of the Chatri Teng Tuk group toward the design of the Chatri Teng Tuk mobile theatre. The data was collected from document reviews and field trip data using observation, interviews, and a questionnaire. The three groups of target were purposive random sampling consisting of the experts in staging the Chatri Teng Tuk drama, the experts in design, and the users of the Chatri Teng Tuk group, namely Jakkrawanmongkonsin Group, Nonthaburi Province. The data was analyzed using descriptive statistics. The results found that: The design of the mobile theatre for Lakorn Chatri Teng Tuk was the installation and decoration in the containers, which used composite material. The area was divided into 5 parts, including the actor stage, musician stage, scene, dressing room, and audience seats. The installation used containers; the scene uses an LED screen that can change the scene layouts; and the exterior is decorated with the pattern of costumes from the Chatri Teng Tuk drama. The equipment used acrylic instead of glass in the dressing area for ease of transportation. The assessment results from the design experts found that the overall satisfaction score was very satisfied, with an overall mean of 4.45 (S.D. = 0.62). 2) The overall satisfaction assessment of the Chatri Teng Tuk theatre group was at a very satisfied level with an average score of 4.41 (S.D. = 0.56), which means the mobile theatre was designed to be convenient for the installation and can convert into a display in other formats.

Keywords : Design ; Mobile Theatre ; Stage ; Folk Performance ; Lakorn Theng Tuk

บทนำ

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ชี้ว่า ระดับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยเติบโตได้อย่างแข็งแกร่งเพราะส่วนหนึ่งประเทศไทยมีปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม (Cultural Asset) ที่โดดเด่นและอุดมสมบูรณ์ ทำให้ประเทศไทยได้เปรียบในการพัฒนาสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์มากกว่าประเทศอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะภูมิภาค (Phakeenet, 2023) และยังมีทุนมนุษย์หรือปราชญ์ชาวบ้านที่คอยสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นจนได้รับการยอมรับในระดับสากล จนในปีพ.ศ. 2559 ได้มีประกาศ พ.ร.บ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงให้แก่ โขน หนังใหญ่ โนราห์ และละครชาตรี เป็นหนึ่งในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ (Phatthanamongkhon, 2022)

การแสดงพื้นบ้านละครชาตรีแห่งตึกถือเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรี ที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยสันนิษฐานว่า ได้รับอิทธิพลจากการแพร่ขยายทางวัฒนธรรมผ่านการติดต่อค้าขายจากภาคใต้มาสู่ภาคตะวันออก และมีการประยุกต์ให้เข้ากับศิลปะการแสดงในท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรีจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว (Chantaburi Library, 2023) ละครชาตรีแห่งตึกเป็นการแสดงที่ใช้ในงานมงคล งานประจำปี งานวัด งานประจำจังหวัด งานสมโภชงานเทศกาลต่างๆ และอีกบทบาทที่สำคัญของแห่งตึก คือ เป็นละครแก้บน ที่มาจากความเชื่อว่าการร่ายรำในพิธีกรรมนั้นสามารถสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ละครชาตรีแห่งตึกจึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับการแก้บนของผู้คนมาตั้งแต่ครั้งอดีตในภาคตะวันออกรวมถึงที่จังหวัดจันทบุรี (ThaiPBS, 2023) จากการสัมภาษณ์เจ้าของคณะจักรวาลมงคลศิลป์ กล่าวว่า ปัจจุบันละครชาตรีแห่งตึกนอกจากจัดแสดงในการแก้บน และการแสดงในงานต่างๆ เช่น การแสดงทางวัฒนธรรม การแสดงพิธีการ ซึ่งการแสดงเหล่านั้นมีการประยุกต์รูปแบบการจัดแสดงแบบสร้างสรรค์บทร้องให้สอดคล้องกับรูปแบบของงานนั้นๆ ทำให้ในปัจจุบันการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีแห่งตึกในแถบจังหวัดจันทบุรีจะพบเห็นในงานพิเศษต่างๆ (Mongkolsook, Interview October 1, 2021)

นอกจากนี้การศึกษาของสุภาวดี โพธิเวชกุล ได้ให้แนวทางที่สำคัญในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ คือ การเลือกรูปแบบ การกำหนดเนื้อหา กระบวนการสร้าง และผลงานที่มีความหมาย เกิดเป็นนวัตกรรมที่สามารถต่อยอดด้านเศรษฐกิจให้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมงานต่างๆ ในหลายภาคส่วน ได้แก่ ภาคการศึกษา ภาคสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะภาคธุรกิจได้นำงานนาฏศิลป์ไทยมาใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรม สร้างประโยชน์ในทางส่งเสริมการขาย การเปิดตัวสินค้า เชิงพาณิชย์ (Potiwetchakul, 2023) เป็นต้น ส่งผลให้นักวิชาการด้านวัฒนธรรมคาดว่าในศตวรรษที่ 21 ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

เป็นต้นทุนสำคัญที่นานาประเทศนำมาใช้ในการเพิ่มขีดจำกัดความสามารถ ในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ต่อยอดเป็นสินค้าและบริการมูลค่าสูง รวมถึงมีการพัฒนาควบคู่ไปกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการนำภูมิปัญญาดังกล่าวมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ (Phatthanamongkhon, 2022)

สิ่งที่สำคัญของละครชาตรีเท่งตุ๊กในบริบทของโรงมหรสพเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการแสดงให้มีความน่าสนใจสามารถผลักดันไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ หากมองในเรื่องของการปรับตัวทางปัจจัยต่างๆ นั้น เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมผู้บริโภค ดังในบทความเรื่องรอดหัววิวัฒนาการและการปรับปรนทางวัฒนธรรมในภาคอีสาน (Ubonlert, 2023) แสดงให้เห็นการปรับตัวตามผู้บริโภคที่ทำให้การแสดงของรถแห่นั้น แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาไปในเชิงธุรกิจความบันเทิงรูปแบบใหม่ ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง จากการสัมภาษณ์เจ้าของคณะจักรวาลมงคลศิลป์ได้แสดงความคิดเห็นว่า ละครเท่งตุ๊กนั้น ไม่อยากเป็นเพียง “ละครแก่น” และในการจัดการแสดงไม่เพียงแค่ความมหรสพที่มีขนาดใหญ่หรือเป็นงานที่เจ้าภาพมีกำลังสูงเท่านั้น ซึ่งจะส่งผลให้ในการบริหารจัดการในการแสดงต้องเตรียมอุปกรณ์จำนวนมาก การจัดการประกอบต่างๆ การติดตั้งการประกอบขนส่ง จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาการจัดแสดงนี้ (Mongkolsook, Interview October 1, 2021)

จากความสำคัญข้างต้น การแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก ถือเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของการแสดงพื้นบ้านในจังหวัดจันทบุรี และยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ ทั้งยังให้ความบันเทิง และสอดแทรกเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชน ควรค่าในการส่งเสริมและพัฒนาต่อยอด ศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าและเหมาะสมแก่การอนุรักษ์ จึงส่งผลให้เกิดการออกแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก เพื่อเผยแพร่ศิลปะการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กในเชิงรุก ให้เข้าถึงประชากรและกลุ่มเป้าหมายได้เร็วต่อการเข้าถึงศิลปะการแสดงขึ้นนี้คงจะไม่ให้เลือนหายไปจากการเข้าถึงยาก ยิ่งเชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้องค์ความรู้การออกแบบสร้างสรรค์ในการพัฒนารูปแบบโรงมหรสพรูปแบบเคลื่อนที่ จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้งาน รูปแบบองค์ประกอบการจัดแสดง คติความเชื่อ รวมไปถึงโอกาสที่ใช้จัดแสดง โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในการออกแบบ ด้านเวที การจัดสรรพื้นที่ใช้สอย การติดตั้ง การขนส่ง และเพื่อประเมินความพึงพอใจของคณะละครชาตรีเท่งตุ๊ก ของนักแสดง นักจัดฉาก และเจ้าของคณะละคร จนเกิดรูปแบบการจัดแสดงที่ทำให้ผู้ใช้งานสะดวกในการใช้งาน และผู้ชมเกิดความประทับใจเมื่อได้รับชม ทั้งนี้การออกแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊กจะเกิดประโยชน์ที่มีประสิทธิภาพ งดงาม มีความน่าสนใจ และยังสามารถประยุกต์ไปใช้ในการจัดนิทรรศการเคลื่อนที่อื่นๆ หรืองานจัดแสดงรูปแบบอื่นได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อออกแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของคณะละครชาตรีเท่งตุ๊กที่มีต่อการรูปแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ละครชาตรีเท่งตุ๊ก

ละครชาตรีเท่งตุ๊กหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ละครเท่งตุ๊ก” คือการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรี ได้รับอิทธิพลจากละครชาตรีทางภาคใต้ ถูกเผยแพร่มายังเขตอำเภอแหลมสิงห์และอำเภอใกล้เคียงบริเวณชายฝั่งทะเลของจังหวัดจันทบุรีในปี พ.ศ.2470 (Tantikulvara, 2018) เมื่อเวลาผ่านไปการแสดงศิลปะพื้นบ้านนี้ได้มีการประยุกต์ตามสมัยนิยม จากการทบทวนวรรณกรรม ปัจจุบันมีการแสดงอยู่ 3 ลักษณะ ได้แก่ แบบดั้งเดิม คือ รูปแบบการแสดงที่มีการรักษาขนบธรรมเนียมแบบดั้งเดิมไว้ แบบพันทาง คือ รูปแบบการแสดงที่มีการผสมผสานกับลิเก และแบบประยุกต์ คือ รูปแบบที่มีการผสมผสานกับวงดนตรีสตริงและทางเครื่อง ปัจจุบันยังคงมีคณะละครที่รับงานแบบนี้อยู่ประมาณ 10 คณะ โดยมี 2 คณะที่แสดงแบบดั้งเดิม (RBRU e-Culture, 2019) คณะจักรวาลมงคลศิลป์คือหนึ่งในคณะละครชาตรีเท่งตุ๊กที่เป็นขอบเขตในการวิจัยนี้ โดยเป็นคณะที่ยังคงซึ่งรูปแบบการแสดงแบบดั้งเดิมไว้ คือ มีขั้นตอนพิธีกรรม ขั้นตอนการไหว้เจ้า ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ตัวละครจะสื่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยพิธีการแก้บนรำถวายมือด้วยแม่บท 12 ท่า ขั้นตอนการรำชุดบทไหว้ครู เพื่อเป็นสิริมงคลของสถานที่ การจัดแสดงของคณะจักรวาลมงคลศิลป์ยังคงการใช้บทรำและร้อง ซึ่งเป็นบทที่ได้รับการสืบทอดกันมา มีการใช้นักแสดงตัวพระเป็นผู้ชาย และต่อด้วยขั้นตอนการเล่นเรื่องโดยจะใช้นักแสดงจนกระทั่งเรื่องจกักรๆ วงศ์ๆ และนิทานพื้นบ้าน (Suklai, 2022) ปัจจุบัน คณะจักรวาลมงคลศิลป์ยังคงแบบแผนดั้งเดิมของการจัดการแสดงตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น แต่จะมีการปรับปรุงแบบให้กระชับ เป็นไปตามความต้องการของเจ้าภาพ และเหมาะสมกับสถานที่ เช่น การจัดแสดงในงานพิธีการ งานจัดแสดงมหรสพงานแสดงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดใกล้เคียง

องค์ประกอบของการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก

องค์ประกอบของการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กเวทีช่วงสมัยแรกในปี พ.ศ.2470 เป็นการแสดงเล็กๆ มีจำนวนนักแสดงประมาณ 7 คน หรือเรียกว่า “โรงแสดงสี่เสา” ประกอบด้วยเวทียกพื้นไม้สูงประมาณ 1 เมตร หลังคามุงด้วยก้านมะพร้าวมัดด้วยตอก สะท้อนให้เห็นถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นองค์ประกอบใช้ในการจัดแสดง (Tantikulvara, 2018) จนต่อมาการแสดงได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น จึงเกิดเป็นโรงมโหรีสพที่แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ โรงละครแบบติดพื้น และโรงละครแบบยกพื้นสูง โดยมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็น 3 ส่วน คือ หน้าโรง หลังโรง และข้างโรง แต่สิ่งที่สำคัญของโรงละคร คือ “ฉาก” ซึ่งฉากโรงมโหรีสพละครชาตรีเท่งตุ๊กจะใช้วัสดุที่ทำด้วยผ้าดิบ ที่ได้รับอิทธิพลจากโรงละคร โดยรูปฉากละครที่นิยมจะเป็นรูปฉากท้องพระโรง ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องที่ใช้ในการจัดแสดงที่ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวละครจักรๆ วงศ์ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครนอก เช่น สังข์ทอง มณีพิชัย คาวี เป็นต้น การแต่งกายก็จะเป็นชุดเครื่องละครแบบลิเก ส่วนการจัดพื้นที่ในเวทีนั้นจะประกอบด้วยที่นั่งนักดนตรี ซึ่งจะอยู่บริเวณมุมขวาใกล้บริเวณทางออกของนักแสดง เนื่องจากนักดนตรีมีความจำเป็นที่จะต้องสังเกตหรือสื่อสารกับนักแสดงที่กำลังจะออกมาจากหลังเวทีตรงบริเวณนี้ก่อนออกไปทำการแสดง ในส่วนของที่นั่งผู้ชมนั้นจะสามารถชมการแสดงได้ 3 ด้าน คือ ด้านหน้า ด้านซ้าย และด้านขวาของเวที โดยผู้ชมที่นั่งชมอยู่บริเวณด้านหน้าจะห่างออกจากเวที ประมาณ 4-5 เมตร (Suksawat, 2020)

แนวคิดด้านการออกแบบโรงมโหรีสพ

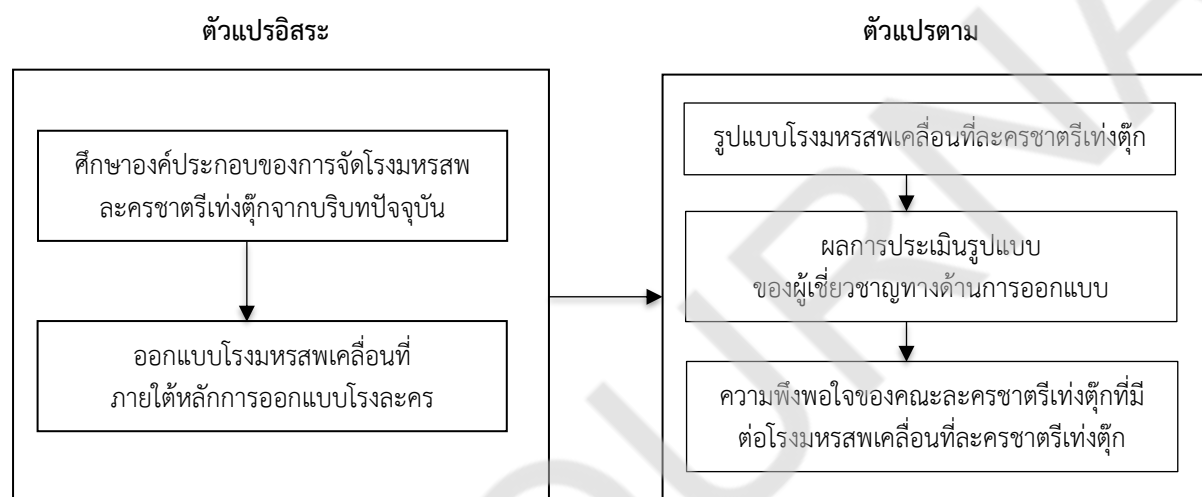
การนำองค์ความรู้เก่าแก่ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์และผสมผสานสร้างสรรค์ จนเกิดกรอบแนวคิดใหม่ในการออกแบบเพื่อใช้ประกอบในการจัดแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กนั้น จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจหลากหลายด้านทั้งด้านบริบทในการจัดแสดง รูปแบบการแสดง พฤติกรรมผู้แสดงและผู้ชมการแสดงที่มีผลต่อการใช้งานพื้นที่จัดแสดง รวมไปถึงโอกาสที่จะใช้จัดแสดง โดยอาศัยทฤษฎีการออกแบบฉากในโรงละครแบบตะวันตก ซึ่งประกอบด้วย พื้นที่ใช้สอยที่ตอบสนองหน้าที่ใช้งาน ทางเข้าและออกของนักแสดง พื้นที่ส่วนหลังเวทีที่ใช้เป็นที่เก็บตัวนักแสดงและที่เก็บอุปกรณ์ต่างๆ และฉากละครที่เป็นอาณาเขตสำหรับการแสดง ซึ่งช่วยแสดงสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง (Warisaraphuricha, 2014) รวมถึงรูปแบบการนำเสนอของละครนั้นๆ รูปแบบเวทีที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับขนาด รูปทรง และอุปกรณ์ของประกอบฉาก ซึ่งการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กจำเป็นต้องมีโต๊ะกลางที่ใช้ในการประกอบการจัดแสดง รวมไปถึงเวทีของนักดนตรีจะอยู่บริเวณมุมด้านขวาของเวที ซึ่งใกล้กับทางเข้าและออกของนักแสดง เพื่อให้มีความสะดวกและง่ายต่อการสื่อสารระหว่างนักดนตรีกับผู้กำกับลำดับในการขึ้นแสดงหน้าเวที และแนวคิดการออกแบบเวทีสมัยใหม่ ที่คำนึงถึงความเรียบง่ายเพื่อให้ดึงดูดความสนใจของการแสดง ออกแบบผ่านภาพสัญลักษณ์เชิงเปรียบเทียบ เน้นอุปกรณ์ประกอบฉากที่เป็นสามมิติ (Klingelhofer, 2017) ส่วนเรื่องวัสดุจำเป็นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ การถอดประกอบโครงสร้างที่จะต้องสามารถถอดและประกอบได้อย่างสะดวก (Virulrak, 2003)

แนวความคิดในการแสดงศิลปะพื้นบ้านที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของคนในแต่ละรุ่น “การสร้างสรรค” ได้ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการคงอยู่ของงานศิลปะทุกแขนง ดังนโยบายของรัฐบาลที่พยายามผลักดันอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ทั้งด้านการบริการและวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ทำให้รูปแบบของการแสดงพื้นบ้านหรือชนวนาฏศิลป์ไทยไม่ถูกใช้เพียงเพื่อความบันเทิง หรือบวงสรวงเทพเจ้าและแก่ลิ้นบนเท่านั้น แต่ยังถูกนำมาใช้เพื่อมอบความบันเทิงแก่ผู้ชมในทุกระดับชั้นของสังคมอีกด้วย การเพิ่มเติมความทันสมัยเพื่อปรับตัวเข้าสู่ภาคธุรกิจ ระบบการศึกษา และก้าวเข้าสู่วิถีใหม่ และเพื่อให้งานนาฏศิลป์ไทยในยุคนี้บรรลุเป้าหมาย จนเกิดเป็นนวัตกรรมที่สามารถนำไปต่อยอดทางเศรษฐกิจในชีวิตวิถีใหม่ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด (Potiwetchakul 2023) และบทความเรื่อง “รถแห่ : วิวัฒนาการและการปรับปรุงทางวัฒนธรรมในภาคอีสาน” กล่าวถึงการปรับตัวของการแสดงรถแห่พื้นบ้านในภาคอีสาน ที่มีการปรับตัวตามพฤติกรรมของผู้บริโภค เศรษฐกิจ สังคม จนกลายเป็นธุรกิจความบันเทิงที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการแสดงที่ต้องจ้างดนตรีใหญ่มีข้อจำกัดทั้งด้านการบริหารจัดการคนและอุปกรณ์ที่มีจำนวนมาก การเตรียมอุปกรณ์ในการจัดการแสดงและระยะเวลาที่ใช้ในการติดตั้งรถแห่แบบประยุกต์จึงถือเป็นช่องทางหนึ่งในการปรับตัวให้รับกับข้อจำกัดดังกล่าว (Ubonlert 2023) จากการศึกษาแนวคิดด้านการออกแบบโรงมโหรีสพแสดงให้เห็นว่าบริบทของละครชาตรีเท่งตุ๊กจะเทียบเท่าความนิยมกับบริบทของรถแห่ไม่ได้ แต่การนำแนวคิดในการลดทอนองค์ประกอบในการจัดงานแสดงมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบโรงละครชาตรีเท่งตุ๊กได้ช่วยเพิ่มความสะดวกในการประกอบติดตั้ง เกิดการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าให้กับการแสดงศิลปะพื้นบ้านจนต่อยอดนำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

ดังเช่นการศึกษา Mobile Theatre of Assam: A Socio-Historical Perspective ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความนิยมของโรงมหรสพเคลื่อนที่ในรัฐอัสสัมของประเทศอินเดีย ที่สามารถอยู่รอดได้จากกระแสสิ่งพิมพ์ หรือ สื่อสังคมต่างๆ สะท้อนให้เห็นถึงกลไกและกระบวนการปรับตัวรูปแบบการแสดง เทคนิคการจัดแสดง อันส่งผลโรงมหรสพเคลื่อนที่ส่วนใหญ่ในรัฐอัสสัม ประสบความสำเร็จจนถึงปัจจุบัน (Patgiri, 2019)

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยการออกแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีแห่งตึกนั้น ได้ทำการศึกษาบริบทการจัดแสดงละครชาตรีแห่งตึก ได้แก่ โรงละคร คติความเชื่อในทิศทางของตำแหน่งที่ตั้งเวที มุมมองของเวทีและการใช้งาน และตำแหน่งของผู้ชมการแสดง ร่วมกับการประยุกต์ใช้หลักการออกแบบเวทีสมัยใหม่ (Klingelhofer, 2017) ได้แก่ เวทีที่มีความเรียบง่าย ใช้การออกแบบเชิงสัญลักษณ์ ใช้ของตกแต่งสามมิติ หน้าที่ใช้สอยตอบสนองการใช้งาน ฉากและเวทีที่สอดคล้องกับการเรื่องราว ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดแสดงละครชาตรีแห่งตึก ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ และผู้ใช้งานโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีแห่งตึก โดยใช้วิธีการการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกจากความเชี่ยวชาญของบุคคลที่มีองค์ความรู้และมีประสบการณ์อย่างน้อย 10 ปี แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดแสดงละครชาตรีแห่งตึก จำนวน 3 คน ได้แก่ เจ้าของคณะละครชาตรีแห่งตึก อาจารย์ด้านการแสดงละครชาตรีแห่งตึก และอาจารย์ด้านการจัดฉากและโรงละคร
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ด้านการออกแบบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ด้านการแสดง และนักออกแบบ
3. ผู้ใช้งานโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีแห่งตึก จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้จัดการคณะละคร ผู้จัดแสงไฟและเครื่องเสียงของคณะละคร และนักแสดงละครชาตรีแห่งตึก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทำการหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญและผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ IRB-17/2564

1. แบบสัมภาษณ์แบบเปิดปลาย (Open-end Form) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดแสดงละครชาตรีแห่งตึก ในการเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในการจัดแสดงโรงมหรสพละครชาตรีแห่งตึกเพื่อเป็นข้อมูลในขั้นตอนการออกแบบ

2. แบบประเมินรูปแบบ ใช้ในการประเมินรูปแบบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบที่มีต่อแบบร่างโรงมหรสพ (Idea Development) ประเมินตามแบบมาตรฐานประเมินค่าระดับ (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าตามอัตราส่วน ดังนี้ ช่วงที่ 4.51–5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ช่วงที่ 3.51–4.50 มีความเหมาะสมระดับมาก ช่วงที่ 2.51–3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ช่วงที่ 1.51–2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมระดับน้อย และ ช่วงที่ 1.00–1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมระดับน้อยที่สุด

3. แบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อใช้ในการประเมินรูปแบบความคิดเห็นของผู้ใช้งานโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก ประเมินตามแบบมาตรฐานประเมินค่าระดับ (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าตามอัตราส่วน ดังนี้ ช่วงที่ 4.51–5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ช่วงที่ 3.51–4.50 มีความพึงพอใจระดับมาก ช่วงที่ 2.51–3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับปานกลาง ช่วงที่ 1.51–2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อย และ ช่วงที่ 1.00–1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

โรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือน มกราคม 2565-มกราคม 2566

1. การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีด้านการออกแบบโรงละคร องค์ประกอบการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก ตลอดจนงานวิจัยและบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์การออกแบบ (Design Analysis)

2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก เพื่อใช้เป็นข้อมูลในขั้นตอนการออกแบบ

3. สังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อศึกษาการจัดฉาก อุปกรณ์ บล็อกกิ้ง (Blocking) และการติดตั้งโรงมหรสพฯ ในงานแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก

4. ประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ด้วยวิธีการประเมินจากแบบร่าง (Idea Development) ภาพจำลอง 3 มิติ ภาพเคลื่อนไหวสามมิติ (3D Animation) เพื่อได้ผลการประเมินรูปแบบและทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำมาสร้างต้นแบบและการประเมินความพึงพอใจในขั้นตอนต่อไป

5. ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานโรงมหรสพละครชาตรีเท่งตุ๊ก เพื่อให้ทราบข้อมูลความพึงพอใจในด้านการใช้งาน ด้วยวิธีการประเมินจากภาพจำลอง 3 มิติ ภาพเคลื่อนไหว 3 มิติ และหุ่นจำลองขนาด 1:50 ที่แสดงรูปแบบการใช้งาน และระบบติดตั้ง มาใช้ประกอบการประเมินความพอใจของผู้ใช้งาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

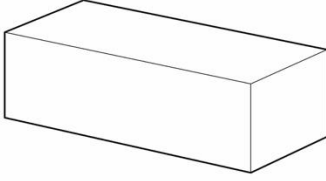
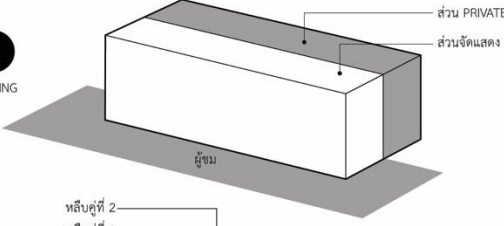
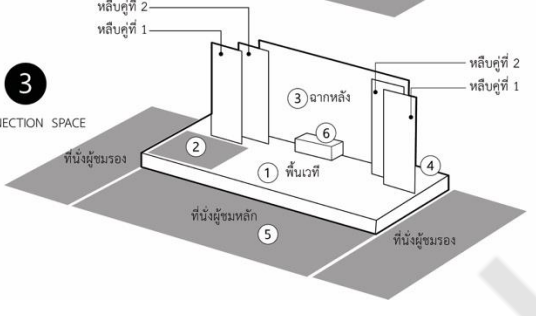
1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการศึกษาการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก ในบริบทของการออกแบบโรงละคร ฉาก อุปกรณ์ประกอบการจัดแสดง พฤติกรรมการใช้งาน จากการสัมภาษณ์ และสังเกตอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงการศึกษาภาคเอกสาร จากนั้นนำมาประมวลและวิเคราะห์ในรูปแบบความเรียงเชิงคุณภาพ และตารางวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาองค์ประกอบของโรงมหรสพ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการขั้นตอนการออกแบบ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ที่ได้จากคะแนนของผลการประเมินรูปแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก และผลการประเมินความพึงพอใจมีต่อการรูปแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊กโดยใช้สถิติในการวิจัย คือ การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการออกแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก องค์ประกอบการจัดแสดงโรงมหรสพละครชาตรีเท่งตุ๊ก จากการสัมภาษณ์และจากสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในขั้นตอนการติดตั้งโรงละคร และการจัดแสดง บริบทที่เกิดจากหน้าที่ใช้สอยของแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กนั้นมีรูปแบบหน้าที่ใช้สอยตามพฤติกรรม ประกอบด้วย เวทีนักแสดงและเวทีนักดนตรี ฉากละคร ห้องแต่งตัว และที่นั่งผู้ชม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์พื้นที่ใช้สอยและองค์ประกอบในการจัดแสดงโรงมหรสพละครชาตรีแห่งตึก

ผลการศึกษารายละเอียดของพื้นที่ใช้สอย	รายละเอียด
1 MASS 2 ZONING 3 CONNECTION SPACE	1. เวทีนักแสดงมีมุมมองได้ 3 ด้าน มีความสูงที่เหมาะสม คือ 1.00 เมตร และตามประเพณีไม่ควรหันไปทางทิศตะวันตก เพราะเป็นทิศอัปมงคล 2. นักดนตรีจะอยู่บริเวณมุมขวาของเวที ประกอบด้วยเครื่องดนตรีจำนวน 4 ชิ้นและนักดนตรีจำนวน 4 คน 3. ฉากประกอบด้วยฉากหลัง และลิ้นชักข้างจำนวน 2 คู่ เพื่อใช้เป็นทางเข้านักแสดงในการเข้า-ออก ระหว่างหน้าเวทีและหลังเวที 4. ห้องแต่งตัวจะอยู่บริเวณด้านหลังเวทีโดยมีพื้นที่ 1/3 ของความกว้างเวที 5. ที่นั่งผู้ชมประกอบด้วย 3 บริเวณ ได้แก่ บริเวณด้านหน้าคือผู้ชมหลักจะนั่งเก้าอี้ และด้านซ้าย - ขวา คือผู้ชมรอง 6. เครื่องประกอบการจัดแสดง บริเวณเวทีต้องมีโต๊ะกลางที่ใช้ในการประกอบการแสดง

จากตารางที่ 1 องค์ประกอบของโรงมหรสพละครชาตรีแห่งตึก ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ ส่วนจัดแสดง ส่วนหลังเวที (Private) และผู้ชม ในส่วนขององค์ประกอบในการจัดแสดงประกอบด้วย เวทีที่มีการใช้งานร่วมกันระหว่างเวทีนักแสดงและนักดนตรี เพื่อให้ง่ายต่อการส่งสัญญาณของนักแสดงในการออกแสดง ฉากละคร และลิ้นชักที่มีหน้าที่ในการใช้เป็นทางเข้าออกระหว่างห้องแต่งตัวและหน้าเวที โดยฉากจะวาดเป็นรูปท้องพระโรง เนื่องจากเนื้อเรื่องส่วนใหญ่จะเป็นละครจักรๆ วงศ์ๆ ในส่วนหลังเวที บริเวณห้องแต่งตัวจะถูกใช้พื้นที่ในการแต่งตัวจะถูกใช้พื้นที่ในการแต่งตัวร่วมกับการเก็บตัวนักแสดง และในส่วนของผู้ชมจะแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ผู้ชมหลักที่จะนั่งเก้าอี้ และผู้ชมรองที่เป็นผู้ชมขาจรโดยมักจะยืนชมเพียงชั่วคราวเพียงผ่านไปผ่านมาในด้านซ้ายและขวาของเวที สอดคล้องกับงานวิจัยของ Suksawat (2020) เรื่อง การศึกษาการแสดงพื้นบ้านละครชาตรี “แห่งตึก” คณะ ส.บัวน้อย จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยในองค์ประกอบสำคัญในการแสดง คือ โรงละคร สามารถรับชมได้ 3 ด้าน แต่ความแตกต่างกันของฉากของ คณะ ส.บัวน้อย เป็นคณะเดียวใช้ฉากวาดเป็นรูปป่า เนื่องจากต้องการให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงความเป็นละครพื้นบ้านมากกว่าความเป็นละครวัง

ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์พฤติกรรม พื้นที่ใช้สอย รวมไปถึงครุภัณฑ์ อุปกรณ์ ในส่วนต่างๆ เพื่อได้มาซึ่งพื้นที่ใช้สอยที่ใกล้เคียงกับการใช้งาน ดังตารางที่ 2

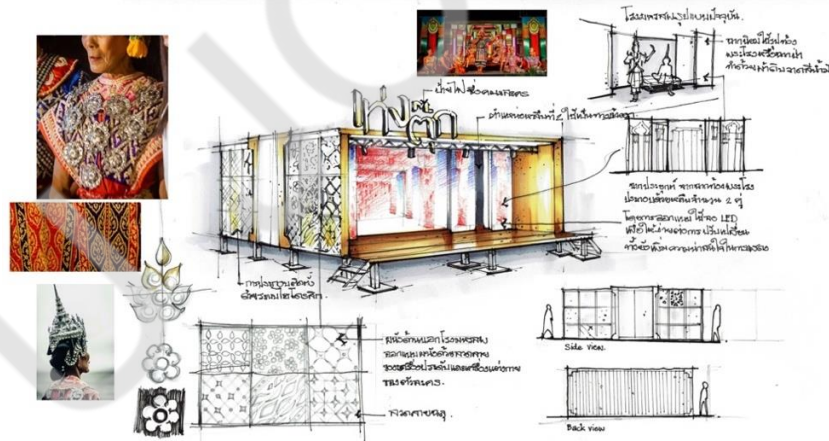
ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์พื้นที่ใช้สอยและครุภัณฑ์ในโรงมหรสพเคลื่อนที่

องค์ประกอบ (โซน)	ครุภัณฑ์หรืออุปกรณ์	พฤติกรรม		พื้นที่ใช้สอย
		ผู้ใช้งาน	จำนวน	
1. เวที	โต๊ะกลาง	นักแสดง	9	
2. ฉาก	ฉากจอ LED	-	-	
3. วงดนตรี	เครื่องดนตรี 1) โทนาตารี 2) กลองตุ๊ก 3) ฉิ่ง , ฉาบ , กรับ	นักดนตรี	4	
4. หลังเวที	1) เครื่องควบคุมเสียงและควบคุมแสง	นักควบคุม	1	
	2) ตู้เสื้อผ้า เครื่องประดับ - ชุดนักแสดง 9 ชุด	นักแสดง	9	
4. หลังเวที (ต่อ)	3) โต๊ะแต่งหน้า	นักแสดง	9	
	4) โต๊ะหมู่บูชา	นักแสดง	9	
	5) พื้นที่เก็บอุปกรณ์	นักจัดฉาก	1	

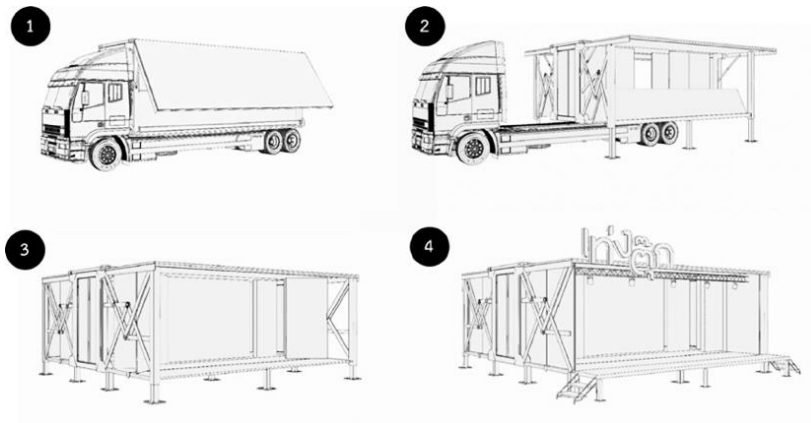
จากตารางที่ 2 บริเวณโซนจัดแสดง ได้แก่ เวที ฉาก วงดนตรี ใช้ครุภัณฑ์และอุปกรณ์เป็นเครื่องดนตรี 4 ชิ้น และโต๊ะกลางที่ใช้ในการจัดแสดง และหลังเวทีใช้เป็นห้องแต่งตัว เก็บอุปกรณ์ฉาก และโต๊ะหมู่บูชาตามคติความเชื่อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Suksawat (2020) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบในการจัดแสดงละครเวทีนั้น มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอิทธิพลของการแสดงลิเก ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ เวที ฉาก เครื่องดนตรีหลักของการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก ประกอบด้วย โทนชาตรี กลองตุ๊ก ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ สำหรับแนวคิดของคณะ ส.บัวน้อยการนำเครื่องดนตรีระนาดเอกเข้ามาผสมจะเรียกการแสดงชนิดนี้ว่าละครชาตรี เมื่อได้หน้าที่การใช้งานจากการวิเคราะห์การออกแบบแล้ว ผู้วิจัยทำการกำหนดแนวความคิดในการออกแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก ดังตารางที่ 3 เพื่อสู่ขั้นตอนการสเก็ตแบบร่าง (Sketch Design) ดังภาพที่ 2

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก

ภาพแนวคิดในการออกแบบ	แนวคิดในการออกแบบ
	นำแนวคิด คติความเชื่อ มุมมองของเวที ตำแหน่งของผู้ชมตามบริบทของการจัดแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก โดยยังคงรักษารูปแบบของโรงมหรสพแบบบริบทเดิม และใช้หลักการออกแบบฉากละครที่ประกอบด้วยหน้าที่ใช้สอยที่ตรงตามพฤติกรรมการใช้งาน เช่น ฉากใช้จอแอลอีดีที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบเนื้อเรื่องที่ใช้แสดงได้อย่างหลากหลาย หรือคณะละครที่มีความแตกต่างกันไปเช่น คณะ ส.บัวน้อยนิยมใช้ ฉากป่า (Suksawat, 2020) ทั้งเพิ่มความน่าสนใจในการชม และสะดวกในการติดตั้งประหยัดพื้นที่ใช้สอย

ภาพที่ 2 การร่างภาพด้วยมือโดยนำการศึกษาการจัดแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก และหลักการออกแบบฉากละครมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบก่อนจะนำไปสร้างสรรค์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

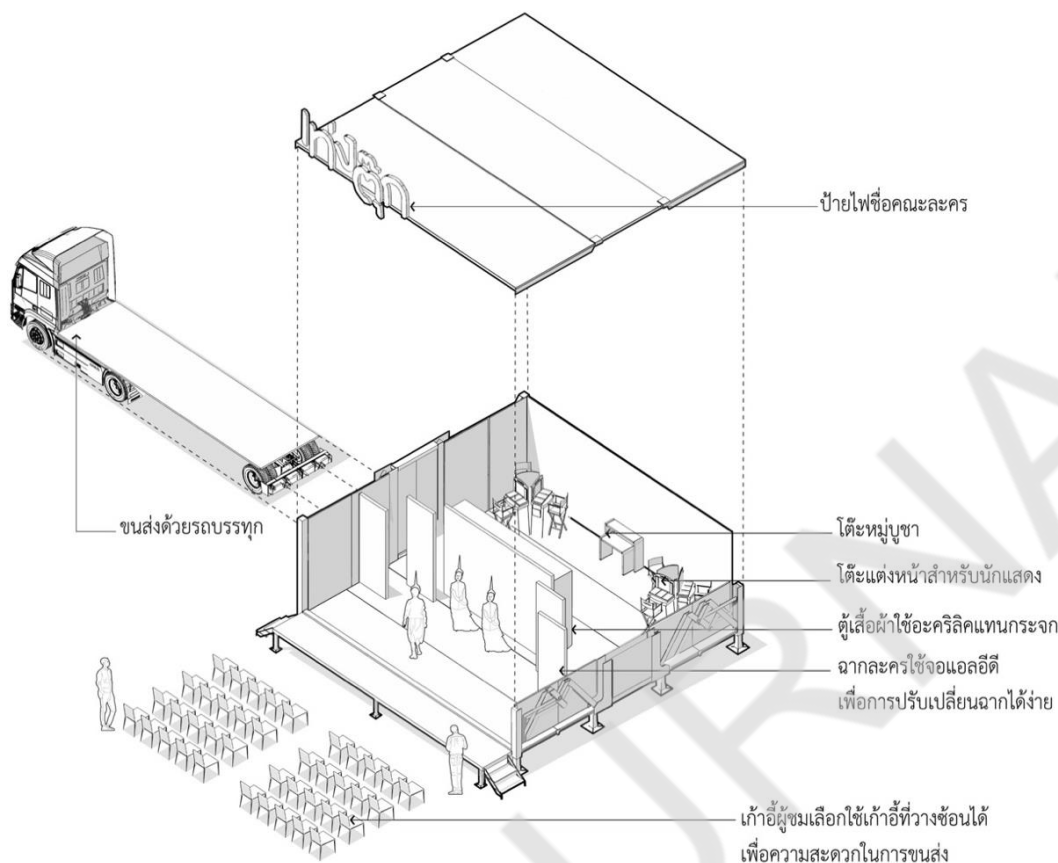

ภาพที่ 3 การติดตั้งและการขนย้ายโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีทุ่งตุ๊ก

การติดตั้งและการประกอบใช้หลักการพับ (Fold) เพื่อคลี่รูปแบบให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่ใช้สอย ลดการประกอบเวที ฉาก ศึกษารูปแบบจากบริษัท Ten Fold Engineering และสอดคล้องกับ Sukmawan (2022) ที่ทำการศึกษาอาคารโสตทัศนศิลป์ เมืองปอนเตียนัค ที่ใช้แนวคิดสถาปัตยกรรมจากการพับพัฒนา (Kipas Melayu) โดยนำลักษณะของความยืดหยุ่นและการเคลื่อนไหว ในงานโครงสร้างสถาปัตยกรรมจากการพับของพัด สามารถคลี่ออกมาเป็นของพื้นที่ใช้งานแต่ละส่วน

ภาพที่ 4 ภาพทัศนียภาพบริเวณเวที

ภาพที่ 5 แสดงการออกแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเพ่งตุ๊ก

ในการออกแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่นั้น ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบตามกรอบแนวคิด ได้แก่ การขนส่งติดตั้งที่สะดวก โดยใช้รถบรรทุกตู้คอนเทนเนอร์ในการขนส่ง และใช้เทคโนโลยีไฮดรอลิกมาช่วยในการประกอบเวที มีองค์ประกอบของโรงมหรสพเคลื่อนที่ ซึ่งประกอบด้วย ฉากประยุกต์ที่ใช้จอแอลอีดีที่สามารถปรับเปลี่ยนภาพฉากโดยส่วนมากใช้ฉากรูปท่อนพระโรง หรือฉากอื่นๆ ตามเรื่องที่แสดง เป็นการนำเทคนิคร่วมสมัยมาใช้ในการจัดแสดง แสง สี ช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับงาน ดึงดูดคนรุ่นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ Lim (2022) ในบทความเรื่อง ปัจจุบันโนราห์ อนาคตโรงครู ที่กล่าวถึง “การใช้การตลาดบริหารจัดการวัฒนธรรมเพื่อนำศิลปะท้องถิ่นสู่ชุมชน คนท้องถิ่นก็สนใจโปรดักชั่น แสง สี เสียง ที่โนราห์ใช้เป็นสื่อกลางปฏิสัมพันธ์ เมื่ออย่างไรปลายทางก็มุ่งสู่ผลลัพธ์เดียวกัน ซึ่งเป็นเส้นทางส่งต่อวัฒนธรรม การให้คนรุ่นใหม่สร้างประวัติศาสตร์ใหม่ไม่ใช่การล้มล้างของเก่า แต่เป็นหนทางร่วมสมัยที่จะส่งต่อประวัติศาสตร์ในวันพรุ่งนี้”

จอแอลอีดีเล็กทั้งสองแทนหน้าที่หลักข้าง ซึ่งแทนรูปฉากเสาทองพระโรงใช้เป็นทางเข้าออกของนักแสดง ด้านหลังเวทีมีการออกแบบครุภัณฑ์ที่เน้นวัสดุที่ปลอดภัยต่อการขนส่ง ติดตั้งง่าย ประกอบด้วย ตู้เสื้อผ้าที่ใช้วัสดุอะคริลิกแทนกระจาก โต๊ะหมู่บูชาตามคติความเชื่อ โต๊ะแต่งหน้านักแสดงที่สามารถพับเก็บได้ ซึ่งสะดวกต่อการติดตั้ง ผู้ใช้งานสามารถลดทอนการผลิตติดตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการผลิตฉาก การประกอบเวที การขนส่งอุปกรณ์ สอดคล้องกับ โรงมหรสพเคลื่อนที่เพ่งตุ๊ก เปรียบเสมือนการย่อส่วนการแสดง แต่ยังคงไว้ในหน้าที่ใช้สอยตามพฤติกรรมไว้ สอดคล้องกับ Ubonlert (2023) ในการศึกษา การปรับตัวของรถแห่ในภาคอีสาน การจ้างวงมหรสพขนาดใหญ่ทำให้มีค่าใช้จ่ายสูงทั้งในด้านการเตรียมงาน การบริหารจัดการ คนและอุปกรณ์จำนวนมาก จึงทำให้มีการปรับตัวในด้านปัจจัยของสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมผู้บริโภค ทำให้ช่วงเวลาที่ผ่านมารถแห่ได้รับความนิยมในพื้นที่อีสาน และยังสอดคล้องกับ Virultrak (2003) การติดตั้งฉากละครต้องคำนึงวัสดุต้องมีความเหมาะสม การถอดประกอบโครงสร้างที่ประกอบได้อย่างสะดวก

จากกรอบแนวคิดด้านการออกแบบเวทีสมัยใหม่ของ Klingelhoef (2017) ที่เน้นอุปกรณ์ประกอบฉาก 3 มิติ แต่ในปัจจุบันจอแอลอีดีสามารถสร้างความเสมือนจริงของฉากในการรับชมได้ เมื่อวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับการติดตั้งโรงมหรสพเคลื่อนที่แล้ว ควรให้ความสำคัญในการติดตั้งด้วย แม้ว่าเนื้อเรื่องที่ใช้แสดงส่วนใหญ่เป็นฉากท่อนพระโรง

แต่การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายใหม่ จำเป็นต้องมีเรื่องที่ใช้แสดงที่หลากหลายทำให้จำนวนมาก จำเป็นต้องผลิตเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นความเหมาะสมของฉาก 2 มิติ ที่สามารถสร้างสรรค์ฉากรูปแบบงานกราฟิกได้อย่างอิสระ สามารถทดแทนข้อจำกัดข้อนี้ได้

ภาพที่ 6 ภาพหุ่นจำลอง (Model) ขนาด 1:50 เพื่อแสดงการประกอบและการใช้งาน

ผู้วิจัยได้ทำการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบจำนวน 3 คนโดยใช้การประเมินจากแบบร่าง (Idea Development) ภาพจำลอง 3 มิติ ภาพเคลื่อนไหว 3 มิติ (3D animation) เพื่อสรุปแบบร่างและทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบของโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีแห่งตึก

เกณฑ์การประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ			$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	1	2	3			
1. มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยตามองค์ประกอบในการจัดแสดงละครชาตรีแห่งตึก	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ขนาดสัดส่วนของเวทีมีความเหมาะสม	4	5	5	4.67	0.58	มาก
3. ตำแหน่งของเวทีเหมาะสมกับผู้ชม	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
4. รูปแบบภายนอกมีความสวยงามน่าสนใจดึงดูดผู้ชม	4	4	4	4.00	0.00	มาก
5. รูปแบบฉากมีความงามสอดคล้องกับเรื่องราวที่ใช้ในการแสดงละครชาตรีแห่งตึก	4	5	4	4.33	0.58	มาก
6. การใช้สี การใช้แสงที่เหมาะสม	4	4	4	4.00	0.00	มาก
7. วัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม	4	5	4	4.33	0.58	มาก
8. โครงสร้างมีความแข็งแรง	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
9. มีความสะดวกในการติดตั้ง รื้อถอน ซ่อมแซม	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
10. มีความสะดวกการขนส่ง	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
11. มีการใช้เอกลักษณ์ของละครชาตรีแห่งตึกมาใช้ในการออกแบบได้อย่างเหมาะสม	4	3	3	3.33	0.58	ปานกลาง
รวม				4.45	0.62	มาก

จากตารางที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบพบว่า ทางด้านการแบ่งพื้นที่ใช้สอยอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 5.00 ด้านตำแหน่งของเวทีเหมาะสมกับผู้ชมการแสดงและด้านโครงสร้างมีความแข็งแรง อยู่ในระดับมีความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 5.00 ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญให้ปรับทางเข้าออกในบริเวณฉากจอแอลอีดีที่ 2 จะทำให้ทางเดินของนักแสดงมีความสะดวกและมีความเหมาะสมกับพฤติกรรม ในส่วนของรูปแบบฉากอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมาก ออกแบบโดยใช้จอแอลอีดีเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้กับการแสดง สอดคล้องกับโรงมหรสพเคลื่อนที่ในรัฐอัสสัมของประเทศอินเดีย ที่ปัจจุบันยังคงพบเห็นและเป็นที่นิยมของชาวอัสสัม สิ่งที่สำคัญที่สุดของการเป็นที่นิยม คือ การเพิ่มเทคนิคการจัดแสดงไม่ว่าจะเป็นเทคนิคการทำฉากให้มีความน่าสนใจ (Gogoi, 2020)

2. ผลการประเมินความพึงพอใจของคณะกรรมการที่เฝ้าดูการมีต่อการรูปแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีแห่งตึก เพื่อให้ทราบข้อมูลโดยรวมของการจัดแสดงโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีแห่งตึก ด้วยวิธีการประเมินจากภาพจำลอง 3 มิติ ภาพเคลื่อนไหวสามมิติ และหุ่นจำลองขนาด 1:50 ที่แสดงรูปแบบการใช้งาน และระบบติดตั้ง มาใช้ประกอบการประเมินความพอใจของกลุ่มเป้าหมาย ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจของโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีแห่งตึก

เกณฑ์การประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ			$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	1	2	3			
1. มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยตามองค์ประกอบในการจัดแสดงละครชาตรีแห่งตึก	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ขนาดสัดส่วนของเวทีมีความเหมาะสม	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
3. ตำแหน่งของเวทีเหมาะสมกับผู้ชม	3	4	4	3.67	0.58	มาก
4. รูปแบบภายนอกมีความสวยงามน่าสนใจดึงดูดผู้ชม	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
5. รูปแบบฉากมีความงามสอดคล้องกับเรื่องราวที่ใช้ในการแสดงละครชาตรีแห่งตึก	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
6. การใช้สี การใช้แสงที่เหมาะสม	4	5	4	4.33	0.58	มาก
7. วัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม	4	5	4	4.33	0.58	มาก
8. โครงสร้างมีความแข็งแรง	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
9. มีความสะดวกในการติดตั้ง รื้อถอน ขนส่ง	4	4	4	4.00	0.00	มาก
10. มีความสะดวกการขนส่ง	4	4	4	4.00	0.00	มาก
11. มีการใช้เอกลักษณ์ของละครชาตรีแห่งตึกมาใช้ในการออกแบบได้อย่างเหมาะสม	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
รวม				4.41	0.56	มาก

จากตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจ พบว่า ทางด้านการแบ่งพื้นที่ใช้สอยอยู่ในระดับมีความพึงพอใจมากที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 5.00 สอดคล้องกับ Virulrak (2003) กล่าวว่า พื้นที่ใช้สอยตอบสนองหน้าที่ใช้งานทางเข้า-ออก ขึ้นบันได หรือเทคนิคพิเศษ อีกทั้ง ด้านขนาดสัดส่วนของเวทีมีความเหมาะสมในการแสดง อยู่ในระดับมีความพึงพอใจมากที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.67 ซึ่งเวทีควรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับรูปแบบ ขนาด รูปร่าง และอุปกรณ์ของเวที และทางด้านโครงสร้างมีความแข็งแรงระดับมีความพึงพอใจมากที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.67

สรุปผลการวิจัย

1. การออกแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีแห่งตึกมีแนวความคิดในการออกแบบที่คำนึงถึง ความสะดวก และง่ายในการประกอบการติดตั้ง โดยการใช้ตู้คอนเทนเนอร์ในการขนส่ง และใช้เทคโนโลยีไฮดรอลิกมาช่วยในการประกอบเวที โดยศึกษารูปแบบจากบริษัท Ten Fold Engineering ซึ่งได้คิดค้นรูปแบบรถยนต์ที่สามารถติดตั้งและประกอบรูปร่างได้ตามประโยชน์ใช้สอย ใช้จอแอลอีดีในการผลิตฉากละครแทน เพื่อเป็นการประหยัดเวลาในการประกอบฉาก และประหยัดพื้นที่โดยนักออกแบบฉาก สามารถสร้างกราฟิกซึ่งนิยมใช้เป็นฉากท้องพระโรงหรือฉากในเรื่องอื่นๆ ตามรูปแบบของคณะนั้นๆ ได้ ทั้งยังเป็นการเพิ่มความน่าสนใจให้กับการแสดงอีกด้วย

2. การประเมินความพึงพอใจของคณะกรรมการที่เฝ้าดูการมีต่อการออกแบบรูปแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีแห่งตึก ผู้ใช้งานได้มีการประเมินความพึงพอใจจากรูปแบบภาพทัศนียภาพ หุ่นจำลอง และภาพเคลื่อนไหวสามมิติ เพื่อแสดงหลักการประกอบและการติดตั้งการใช้งาน โดยการประเมินรูปแบบในด้านการแบ่งพื้นที่ใช้สอยตามหลักองค์ประกอบ การจัดแสดง มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 5.00

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. องค์ความรู้จากการศึกษาองค์ประกอบในการจัดแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กในบริบทของโรงมหรสพ และฉากละคร
2. รูปแบบโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก
3. ผลประเมินความพึงพอใจของคณะละครชาตรีเท่งตุ๊กที่มีต่อการรูปแบบโรงมหรสพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. เนื่องจากโรงมหรสพเคลื่อนที่ละครชาตรีเท่งตุ๊ก มีความสะดวกในด้านการติดตั้งฉากและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดแสดง โดยใช้ตู้คอนเทนเนอร์ในการขนย้ายไปตามสถานที่ต่างๆ จึงสามารถนำไปดัดแปลงเป็นการจัดแสดงในรูปแบบอื่นได้ เช่น องค์การการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดแสดงเทศกาลแสดงทางวัฒนธรรมซึ่งสะดวกในการติดตั้ง รื้อถอนไปยังสถานที่จัดกิจกรรมต่างๆ
2. สามารถต่อยอดรูปแบบของโรงมหรสพเป็นการจัดแสดงรูปแบบอื่นๆ เช่น งานแสดงอีเว้นท์หรือนิทรรศการเคลื่อนที่

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การออกแบบและการผลิต ควรศึกษาภูมิกะทรวง ว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้อาคารเพื่อประกอบกิจการโรงมหรสพ ประเภทและระบบความปลอดภัยของโรงมหรสพ พ.ศ.2550 เพื่อให้การออกแบบให้ถูกต้องตามหลักภูมิกะทรวง
2. ขั้นตอนการผลิต ควรศึกษาการทำงานของกลไกระบบไฮดรอลิก (Hydraulic) จากกรณีศึกษาในการทำรถบรรทุกที่ประยุกต์เป็นโครงสร้างต่างๆ เช่น บ้าน หรือร้านค้าเคลื่อนที่

ข้อจำกัดการวิจัย

เนื่องด้วยผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในช่วงที่มีสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา จึงทำให้ได้รับผลกระทบต่อการลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูล อีกทั้งมีประกาศสั่งงดการจัดมหรสพขนาดใหญ่ จึงส่งผลให้การเข้าถึงการจัดแสดงในรูปแบบต่างๆ ทำได้น้อยลง

References

- Chantaburi Library, (2023). *Lakhōn thēng tuk sinlapa kām sadāēng phūnban khōng Chanthaburi* [Teng Tuk drama, folk performing art of Chanthaburi]. Retrieved December 2023, from <https://www.finearts.go.th/chantaburilibrary>
- Gogoi, M. (2020). The Mobile Theatre of Assam-Tradition and evolution. *Journal of Xi'an University of Architecture & Technology*. 12(11),158-159. <https://doi.org/10.37896/JXAT12.11/29717>
- Klingelhoef, K. (2017). *The Craft and Art of Scenic Design*. New York : Routledge.
- Lim, S. (2022). *Sarakhadī* [Sarakadee]. Bangkok : Viriyah business
- Mongkolsook, J. (2021, 1st October). The Producer of the Chatri Teng Tuk theatre group. Interview.
- Patgiri, R. (2019) Mobile Theatre of Assam : A Socio-Historical Perspective. *Journal of North East India Studies*. 9(1),29-51
- Phakeenet, P. (2023). *San sāng sawatdikan phūa rāēngnān sāng sin* [Create welfare for workers creating art]. Retrieved December 2023, from <https://theactive.net/read/creative-labour-welfare/>
- Phatthanamongkhon, T. (2022). *Sarakhadī* [Sarakadee]. Bangkok : Viriyah business
- Potiwetchakul, S. (2023) *Kānsāng san ngān nāttasin Thai nai yuk chīwit withī mai* [Creation Of Thai Dancing Arts In The New Normal Life Era]. *Art Pritas Journal*. 11(1),50-60.
- RBRU e-Culture. (2023). *Thēng tuk thammai thēng tuk chung dai rap kām banthuk wai nai sathiti banthuk Thai* [Teng Tuk Why is "Teng Tuk" recorded in "Thai Records" statistics?]. Retrieved January 2023, from <https://eculture.rbru.ac.th/ID144-%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B8%95%E0%B8%B8%E0%B9%8A%E0%B8%81>

- Suklai, J. (2022). *Fæn̄ phan thǣ lakhō̄n thēng tuk* [True fan of Teng Tuk drama]. Retrieved May 2022, from <https://online.pubhtml5.com/unvp/lava/#p=1>.
- Sukmawan, A. (2022). Gedung Pertunjukan Seni Audio Visual Di Pontianak Dengan Pendekatan Folding Architecture. *JMARS: Jurnal Mosaik Arsitektur*. 10(2),467-481. <http://dx.doi.org/10.26418/jmars.v10i2.56877>
- Suksawat, N. (2020) Kānsuksā kān sadǣng phūnbān lakhō̄nchātrī thēngtuk khana sō. būa noī ǎchangwat Čhanthaburī [The studying of a Chatri drama theatrical performance "Teng Tuk" from S. Bua Noi Band, Chanthaburi]. *RBRU Journal of Humanities and Social Sciences*. 1(1),41-43.
- Tantikulvara, R. (2018). *Sū kān sadǣng phūnbān Čhanthaburī : khunnalaksana læ rūpbǣp kān prap tuā phāitai bōribot prachā sangkhom læ watthanatham ‘ā sīa* [Chanthaburi folk performing art : Attributes and adaptation model under the context of ASEAN socio-cultural community]. Bangkok : Danex Inter corporation.
- ThaiPBS (2023). *Lakhō̄n thēng tuk Čhanthaburī : mahō̄rasop phūnbān kap singsaksit* [Teng Tuk Chanthaburi drama: folk entertainment and sacred things]. Retrieved December 2023, from <https://www.thaipbs.or.th/program/JakRakSuRao/episodes/97857>
- Ubonlert, T. (2023). Rot hǣ : wiwatthanākān læ kān prap pron thāng watthanatham nai phāk ‘Isān [The Musical Car Parade: the Evolution and cultural adaptation in the Isan Region]. *Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University*. 13(2),359-371.
- Virulrak, S. (2003). *Rōng lakhō̄n : nǣokhit nai kān ‘ō̄kbǣp* [Theatre : Design Concept]. (2 ed). Bangkok : Chulalongkorn University Press.
- Warisaraphuricha, K. (2014). *Kānčhat chāk būāngton* [Basic Stagecraft]. Bangkok : Chulalongkorn University Press.